

הסיגנון הוא האיש

התנהגו כפי שנראה בסרט המוצג עתה בארץ, הסירה מלאה.

עמדת לאבד את שרידי אמונתו במין האנושי, כאשר הגיעה תורה של דנמארק. הדנים הצילו את כל היהודים במיבצע נועז, שאין לו דוגמה בהיסטוריה. הם היו כה אנושיים, עד שגם קציני המימשל הצבאי הגרמני נדבקו מהם, ואלה הודיעו למחתרת הדנית על המועד שבו עמדו הנאצים לגרש את יהודי דנמארק למחנות המוות. המחתרת הקדימה אותם.

גם בנורווגיה הצילה המחתרת את היהודים, והעבירה אותם לשוודיה הסמוכה. והשוודים, בניגוד לשווייצרים, נהגו ביהודים יפה וקלטו מי שהיה מסוגל להימלט אליהם. ואל נשכח: ראול ואלנברג האנדתי, גדול הגיבורים של המאה ה-20, היה שוודי.

מהו ההבדל בין שווייץ ושוודיה? שתיהן היו ניטרליות. שתיהן היו נתונות בסכנה. שתיהן היו עשירות. המוצא האתני של שני העמים דומה. שתי הארצות משופעות בשלג. רק המרחק לקוטב הצפוני שונה.

ההרפתקאות בכך מחדש כאשר ראיתי השבוע סרט שהזכיר לאימעיט את השואה, אף כי לא היה לו כל קשר ליהודים. כוונתי לסרט התיעודי, שהוקרן בטלוויזיה, ושהראה את פעולתם של הקנדים להצלת כמה מן הדיפלומטים האמריקאים בטהראן. באיזו טיבעיות מובנת מאלה הודיע הדיפלומט הקנדי לאמריקאי הנרדף: „בוא מייד לביתנו!“ באיזו טיבעיות סיכן את חייו אשתו המקומית, שלא היה לה מעמד דיפלומטי (ואיזה ערך יש למעמד דיפלומטי באיראן של האייתאללה?) באיזו טיבעיות הסכים השגריר הקנדי לשתף פעולה, ובאיזו טיבעיות זכה בגיבוי מצד שרת-החוקן שלו?

שאלתי את עצמי שוב: האם אנשים הכלואים במשך חודשים ארוכים בשנה בבתיאם, מפאת הקור, הופכים אנשים טובים יותר?

אלא שאו נזכרתי כי במישפט אייכמן התרשמתי עד לעומק נישמתי גם מהתנהגותם של הבלוגרים. גם הם הצילו את היהודים שלהם. מלכם עמד באומץ-לב רב בפני היטלר, כאשר זה תבע את השמדת היהודים. ובלוגריה היא, דווקא, ארץ דרומית.

משמע שיש לנו תיקוה.

מחדל, מיסוגל.

אומלל

בהרצאה לפני המועדון הכלכלי בירושלים נאות האלוף (מיל') בני פלד להביע את דעתו על העולם הזה. והו' שבועון המחדל והמיסוגל" אמר. „בשערו הקידמי יש תמיד תמונה של מחדל, ואילו בשערו האחורי יש מיסוגל.“ זה נחמד. אך אין זה לעניין.

לפני שלושה שבועות פירסם שבועון זה גילוי היסטורי מדהים. חקירתנו גילתה כי בשיא מילחמת יום-הכיפורים הגיש פלד, אז מפקד חיל-האוויר, תביעה אולטימטיבית בית לממשלת גולדה מאיר: להשיג מייד הפסקת-אש, בכל מחיר.

באותו זמן שלטו המצרים על כל הגדה המזרחית של תעלת-סואץ. ישראל לא יכלה להשיג הפסקת-אש אלא בתנאים, בדרך של כניי עזה. אילו הופסקה או האש, היתה המילחמה מסתיימת במפלה מוחצת. פלד הודיע כי תוך יומיים יגיע חיל-האוויר למצב של אפס-ת-כוחות, ולא יוכל עוד להגן על כוחות-צה"ל בחזיתות. גולדה מאיר נכנעה ל-

תביעה. הורחה לשר-החוקן אבא אבן להשיג הפסקת-אש. רב סירובו של אנוור אל-סאדאת מנע את סיום המילחמה בדרך זו.

ההערכה של פלד היתה כוונת לחלוטין, כפי שהוכח בעליל בימים שלאחר-מכן. חיל-האוויר לא התמוטט, וצה"ל עבר להתקפה נגדית ששינתה את מהלך המילחמה.

פלד פעל מתוך אובדן-עשתונות. פאניקה. הלם-קרב. אלה הן תכונות אנושיות, אך לאו דווקא תכונות מומלצות למי שרואה עצמו כמירר הבא של ישראל.

פלא לא הכחיש את הגילוי. הוא לא יכול היה להכחיש. אמנם, שלושה מן הנוכחים באותה אלעזר ומשה דיין, הלכו לעולמם — גולדה מאיר, דויד אלעזר ומשה דיין, אך הדברים ששמעו בפרוטוקולים, שחזר על גבי לבן, והוזכרו מאז לא-פעם בניתוחים צבאיים סודיים.

על כן לא הכחיש. תחת זאת הוא מניח סביבו מסך עשן של אימרת-שפר. זה לא מחדל. זה לא מיסוגל. זה די אומלל.

אחרי צהריים היה חור בלוח-הזמנים. נזכרתי שנערך במכון ואן-לייר יום-עיון על מצריים, והלכתי לשם. האולם היה מלא. ישבו בו מיטב הפרופסורים והסטורי דנטיים העוסקים בעולם הערבי. ישבתי, הקשבתי, השקפתי סביבי.

ההתרשמות הראשונה היתה חזונית. חשבתי שיש כאן משהו מזור. עברו כמה דקות עד שתפסתי מהו הדבר: הכנס נראה כאסיפה של יוצאי-אשכנז. הרבה עיניים כחולות. הרבה פנים אירופיות. בקהילת המומחים לענייני-ערב יש מחסור משוע בפרופסורים ובסטודנטים מיוצאי ארצות-ערב.

מזור? מזור.

ההתרשמות השנייה היתה מן הדברים המלומדים שהוש" מעו. אחרי שעתיים לא היתה לי ההרגשה שלמדתי משהו. איש לא אמר דבר אודותי. איש לא אמר דבר מרגיו. מנו עובדות נכונות, הסיקו מסקנות זדירות וסבירות. ובכל זאת.

זה נשמע כספירת-מלאי אקדמית. זה לא נשמע כמלאכת-יצירה. ספרו ורשמו את הלכנים, שקיי-המלט, המרצפות והרעפים באתר-הבנייה. לא הציגו תוכנית של אדריכל.

זוהי הצרה של הקהילה האקדמית. היא מורכבת מאנשים מלומדים וסבירים. הם קראו את כל הספרים, עברו על כל המאמרים, יודעים את כל התאריכים והשמות.

הם יודעים להסביר מדוע קרה מה שקרה. אין להם הרבה מה להגיד לגבי ההווה. ולעולם אינם צודקים בחיזוי העתיד.

וגרוע מכל: כל שילטון יכול למצוא בקהילה זו בנקל פרופסורים מלומדים שיצדיקו את מדיניותו — תהיה כאשר תהיה. אחרי הצעת-השלום הראשונה של אנוור אל-סאדאת, ב-1971, באו הפרופסורים המלומדים והסבירו כי אל-סאדאת מאחז את עיניו. מפני שהוא משתמש במילה „סלאם“, ולא במילה „צולח“. לפני מילחמת יום-הכיפורים היו פרופסורים מוכנים להישבע כי אין טעם ביוזמת-שלום ישראלית. מפני שכל הערבים הם אנטי-שמים על פי טבעם ודתם. מאז רקדו הפרוי פסורים לפי חלילו של מנחם בגין. והנה נמצא גם הפרופסור מפוצץ-הבתים, המנצח על המימשל ה„אזרחי“ של אריאל שרון.

בצאתי מן האולם היתה לי ההרגשה שהייתי לומד יותר, אילו ביליתי שעתיים אלה בחברת אחד מידידי בקאהיר, ואף אילו טיילתי שם שעתיים בתאן אל-חלילי, ושוחחתי עם הזאטוטים בשוק.

מצפון תיפתח

הטובה

האם יש קשר בין כפור ובין הומאניות? או בין הקיבה לקוטב הצפוני ובין אומץ-הלב להסתכן למען הצדק? האם הצפון „אנושי“ יותר מאשר הדרום.

השאלה עלתה בדעתי בימי מישפט אייכמן, כאשר שמעתי עדות אחרי עדות על יחסם של עמי-אירופה ליהודים בימי השואה. הורקור עבר מארץ לארץ, ובאורו חסר-הרחמים נחשפו תמונות נוראות של חוסר-אנושיות, אכזריות ואדישות. הפולנים השתתפו בהרג, הצרפתים הסגירו את היהודים כמו ידוהם. בהולנד הגנו רבים על היהודים, כמו בפרשת אנה פרנק, אך היתה גם יחידה הולנדית של הס"ס. והיו בה נאצים לרוב. השווייצרים

כל הארץ מדברת על המיכתב שכתב מנחם בגין, ממיטת חוליו, ליואל מרקוס מהארץ. איך אוכל לשבת ומגד?

קראתי את המיכתב, כפי שקראוהו הכל. הייתי מרותק, אך היתה לי הרגשה של אי-נוחות. והיא גברה ככל שהמשכתי לקרוא. מה גרם לה? לא הייתי בטוח מהי התשובה.

האיש פירט את תאונתו בפרטי הפרטים. כל שעה, כל דקה, כל שניה. הוא ניתח את עצמו בתשומת-לב מרותקת, כאילו תיאר את קורות האדם החשוב ביותר בעולם.

או מה? האם לא כולנו נזהגים כך? וכי משהו מאיתנו אינו משוכנע כי הוא חשוב מכל? (ומי אני שאלין? בספירי בשדות 79-שט הקדשתי פרק שלם לתיאור פציעתי.)

הוא חשף את עצמו ואת תהליכו הגופניים הנוערים ביותר.

או מה? הנשיא לינדון ג'ונסון הרים את הפגימה שלו כדי להראות למצלמות את צלקת הניתוח שבוצע בו. אנחנו, אנשי העיתונות, משוכנעים שיש לחשוף את כל הפרטים הגופניים הנוגעים

לכוסר-התיפקוד של איש-ציבור. אם כן, מדוע אסור הדבר על איש-הציבור עצמו?

ברור כי בגין אוהב לדבר על התאונות והמחלות שלו.

או מה? מי מאיתנו אינו אוהב לעשות זאת?

אבל איך אנחנו עושים זאת. וזהו, אולי, העניין. חונקנו שלא לגלות בפומבי את הרצינות הרבה שבה מתייחסים אנחנו אל עצמנו. אמרו לנו שאין זה נאה, שאין זה תרבותי, ואם אתה מדבר על עצמך, עשה זאת לפחות בהומור. בנימה של ליגלוג-עצמי.

כך עשה וינסטון צ'רצ'יל, שהיה סופר גדול, ושכל דבר שכתב הפך אוטומטית יצירה סיפרותית. כך לא עשה בגין. ואולי זהו המקור של הרגשת האי-נוחות. יש הטוענים כי בגין כתב את הכל כבדיחה סמויה, כדי להתל כיואל מרקוס המיסכן. אם כן, הרי כישורו של בגין להצניע את ההומור שלו גובל בגאונות. לא הבחנתי בו.

בגין תיאר את תאונתו ברצינות רבה. כמי שמתאר שואה טיבעית או תאונה היסטורית. וזהו, כנראה, מפריע למי שחונק לראות בתיאורים כאלה נימוס לקוי. זהו עניין של סיגנון. על סיגנון אי-אפשר להתווכח. וכפי שאמר הצרפתי ז'רוז'לואי דה'רובופן: הסיגנון הוא האדם עצמו. LE STYLE EST L'HOMME MEME.

התיאור עצמו נאמן עלי. עד כמה שידוע לי, מתואר כאן מיקרה שנגרתי מאוד של שבר. אך יש בו נקודה אחת, שיש לעמוד עליה.

הפירסום הראשון, אחרי התאונה, אמר כי בגין החליק במיקלחת. נוצר כאן במתכוון הרושם שהוא הלך להתקלח. וכי בעומדו במיקלחת מעד. זה יכול לקרות לכל אחד, אלא אם הוא בחדרי-אמבטיה מדרגיים מאוד, שבהם עמדו מהנדסי-ביטחון על גורמי-התאונות וסילקו אותם. העולם הזה גילה בשבוע שעבר שזה היה תיאור כוזב. בגין לא התקלח. הוא היה לבוש, והוא נפל מפני שאיבד את הכרתו במשך שעה קלה. הסיבה לעילפון עדיין לא היתה ידועה.

הנהגה בא בגין ומאשר בעקיפין את גילויי העולם הזה. הוא נכנס לחדר-האמבטיה כדי ליטול את ידיו, והנהגה „לפתע משהו התבלבל לרגלי.“

מה התבלבל? איך התבלבל? כאן מעלים בגין משהו, והדבר פוגם בשלמות יצירתו. מן התיאור עולה בבירור כי אכן לקה, במשך אלפית של שניה, בהתקף של עילפון, BLACK OUT. אך יתכן מאוד שבגין אינו מעלים דבר — מי שמאבד את הכרתו בצורה זו, אינו חש בכך.

עיניים כחולות

במיזרח

בבוקר ביליתי כמה שעות בבית-המישפט הירושלמי, כדי לשמוע את עדותם של ח"כים שבאו לתרום את תרומתם במישפט שהגיש נגדי שר-התחבורה, חיים קורפס. זה היה ביזבוז זמן.

בצהריים הלכתי להפגין במערי העיתונ אל-פג'ר, שנסגר בפקודת מנחם בגין. המערכת שוכנת במיזרח ירושלים, מול אתר-הקבורה של ישוע הנוצרי. מעולם לא אהבו בארץ זו אנשים שדיברו וכתבו יותר מדי.

בערב היתה לי פגישה עם עיתונאי אמריקאי, המתעניין במצב המדיני בישראל. אכלנו קוסקוס במיסעדה של קאתי.

פלד